

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

12-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00-TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy hodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00-IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00-FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00-YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich - yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00-PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pyedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00-PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00-SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00-SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar bo‘yicha dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefonlar:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Turg'unov Sherzod Abduvositovich

FARG'ONA VILOYATI SANOAT KORXONALARINING MODDIY-TEXNIK HOLATI VA ULARNING SANOAT ISHCHILARINING MEHNAT MUHOFAZASIDAGI AHAMIYATI HAQIDA AYRIM FIKR MULOHAZALAR (Farg'ona viloyatida 1950-1970-yillarda chop etilgan vaqtli matbuot nashrlarida e'lon qilingan maqolalar tahlili asosida) 13-19

Qalandarov Hamza Hamroqul o'g'li

SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA YURITGAN ATEISTIK SIYOSATI VA XUDOSIZLAR JAMIYATI FAOLIYATI 20-23

Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich

XVIII-XIX ASRLARDA XIVA XONLIGINING ERON VA ROSSIYA BILAN SIYOSIY VA IJTIMOYIY ALOQALARI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR 24-32

Соъуб Раъноб

KAMBAFALLIK VA UNI QISQARTIRISH MUAMMOLARI 33-42

Abdimov Abduvali Abdug'aniyevich

MARKAZIY OSIYO MINTAQASIGA ILMIY QARASHLAR VA KONSEPTUAL MASALALARNING AYRIM JIHATLARI 43-48

Toshpulatov Nurbek Boboqul o'g'li

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATI BOZORLARI VA KARVONSAROYLARI TARIXI 49-53

Temirova Munira

ESKI TERMIZ SIMOVKO'ZACHALARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 54-58

Sattorova Shahlo

SHAYBONIYLAR DAVRIDA JO'YBOR XO'JALARINING BUNYODKORLIK FAOLIYATI 59-63

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Yazdonova Saxiba Kurbanovna

KIBERMAKON: TA'LIM, TARBIYA VA IQTISODIY TA'SIR TENDENSIYALARI 64-72

Taniev Ahmadjon Bahromovich

TUРИЗМ, ГЛОБАЛЛАШУВ ВА САВДО: УЛАРНИНГ АТРОФ-МУХИТГА ТАЪСИРИ 73-82

Ходжаниязов Элбек Сардоревич

XORAZM VILOYATI DA TUРИЗМ TRANSPORTI ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ ТАХЛИЛИ 83-93

Raximov Bahromjon Ibroximovich, Ibrohimova Maqsuda Muhammadjon qizi

O'ZBEK SANOATINING INNOVATSION TARAQQIYOTI VA IQTISODIY O'SISHDAGI ROLI 94-99

Ahmedov Adham Djalolovich

AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARI FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH 100-105

Ablazov Nurillo Xusanboyevich

QURILISH KORXONALARI DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 106-112

<i>Абдурахманов Мухторали</i> ЎУДУДИЙ КЛАСТЕРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ БОСҚИЧЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	113-116
<i>Poshokulova Mohigul</i> BILIMLAR IQTISODIYOTINING ZAMONAVIY SHAKLLARI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA	117-122
<i>Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li</i> INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH: YANGI IMKONIYATLAR VA TAHIDDLAR	123-131
<i>Sayfutdinova Nigina Furkatovna</i> O'ZBEKISTONDA INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIY AHAMIYATLARI	132-135
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Shakarov Oybek Xudoyberdi o'g'li</i> O'ZBEK XALQI ETOSFERASIDA KORRUPTION MUNOSABATLAR PAYDO BO'LISH SABABLARINING FALSAFIY TAHLILI	136-139
<i>Жўрамуродов Нодир Ғайбуллаевич</i> ЖАДИДЛАР ФАЛСАФАСИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ, МИЛЛИЙ ЎЗЛИК ВА МИЛЛИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ	140-144
<i>Sayidova Muhabbat G'afforovna</i> GLOBAL AXBOROTLASHUV TENDENSIYALARINING MILLIY VA MA'NAVIY QADRIYATLARGA TA'SIRI	145-149
<i>Kuraxmedov Azamat Erkinovich</i> SAMARQAND JADIDCHILARINING TURKISTON MA'RIFATPARVARLIK FALSAFASI RIVOJIDA TUTGAN O'RNI	150-153
<i>Umarova Feruza Rozibayevna</i> O'ZBEK XALQI MA'NAVIY MADANIYATI RIVOJLANISHINING ASOSIY XUSUSIYATLARI	154-156
<i>Samijonov Azizbek Ismoiljon o'g'li</i> KIBERXAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING FALSAFIY-KONSEPTUAL TAHLILI	157-161
<i>Begbudieva Parvina Shoxruxovna</i> THE CONTRIBUTION OF MAHMUDHODJA BEHBUDI TO THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM OF TURKESTAN	162-166
<i>Aytbayev Mansurbek Yusupovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIY AQL-ZAKOVAT TO'G'RISIDA	167-173
<i>Muslimov Sherzod Akbarovich</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MA'NAVIY MEROSI: JAMIYAT, SIYOSAT VA SHE'RIYAT	174-178
<i>Jantayev Maqsud Ibragimovich</i> MUHAMMAD AL-XORAZMIY: MATEMATIKADAN FALSAFAGACHA BO'LGAN ILMIY IZLANISHLAR	179-184
<i>Norova Malika Fayzulloyevna</i> TASAVVUF TA'LIMOTI VA UNING SAYFIDDIN BOXARZIY DUNYOQARASHIGA TA'SIRI	185-191

<i>Gulova Anorgul Axtamovna</i> O'ZBEKISTONDA ALISHER NAVOIY ASARLARIGA BO'LGAN MUNOSABAT	192-196
<i>Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich, Karimova Gulchehra Abdulkarimovna</i> BURCH VA MAS'ULIYAT TUSHUNCHALARINING TARIXIY-NAZARIY, AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TALQINI	197-205
<i>Berdikulov Chingiz Dusmuradovich</i> IJTIMOIY MULOQOT-SHAXS INTELLEKTUAL MADANIYATINING SHAKLLANISH OMILI	206-211
<i>Mamarasulov Baxriddin Shakasimovich</i> MILLIY-MA'NAVIY YUKSALISH – MAMLAKATIMIZ MA'NAVIY TARBIYA TIZIMINING YANGI STRATEGIYASI SIFATIDA	212-216
<i>Nurmatov Kamaridin Shamsiyevich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA ADOLAT TUSHUNCHASINING O'RNI	217-221
<i>Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGINI TA'MINLASHNING DIALEKTIK TAHLILI	222-228
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Berдиева Мукаррама Анваровна, Чернова Наталья Васильевна</i> СТРАТЕГИИ ЛИНГВОМЕТОДИЧЕСКОГО ПОДХОДА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ	229-234
<i>Жамаҳматов Каромиддин Айнилло ўғли</i> БУРҲОНИДДИН ТЕРМИЗИЙ АСАРЛАРИНИНГ САЛЖУҚИЙЛАР ДАВРИДА ЯРАТИЛГАН ТАСАВВУФИЙ МАНБАЛАРГА ТАЪСИРИ	235-243
<i>Temirova Aziza Muzaffarovna, Uralova Oysuluv Poyan qizi</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA “KO'K” SIFAT BELGISINING SEMANTIК XUSUSIYATLARINING TADQIQI	244-247
<i>Mansurova Mohinur Akmal qizi</i> HAJVIY TAFAKKUR TABIATI – SATIRA VA YUMOR TUSHUNCHASI	248-252
<i>Яркулова Фотима Усмановна, Исломова Марьям</i> ИМЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ В ПОВЕСТЯХ И.С.ТУРГЕНОВА	253-257
<i>Murodova Muqadas Ikromovna</i> XX ASR INGLIZ VA O'ZBEK ADABIYOTIDA YARATILGAN SATIRIK ASARLAR TADQIQI	258-263
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> O'ZBEK ADABIYOTIDA LATIFA JANRI TARAQQIYOTI VA TAHLILI	264-268
<i>Davronov Shexroz Abrorovich</i> OG'ZAKI TARJIMA VA UNDA KOMPRESSIYANING ROLI	269-273
<i>Begmatov Azizbek Tursunbayevich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ONOMASTIK BIRLIKLAR TADQIQI	274-280
<i>Ibragimova Moxiraxon Anvarovna</i> NUTQIY AKTLAR TASNIFI	281-285
<i>Расулова Истода Абдулатифовна</i> К ПРОБЛЕМЕ ДЕФИНИЦИИ ЯЗЫКОВЫХ УНИВЕРСАЛИЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ ИНВАРИАНТНЫХ СВОЙСТВ В КОНТЕКСТЕ ЯЗЫКОВОЙ ВАРИАТИВНОСТИ	286-293

<i>Obidova Go'zalxon Ma'rufjon qizi</i> O'ZBEK TILIDA OMAD VA OMADSIZLIKNI NOMLOVCHI LEKSIK VA FRAZEOLGIK BIRLIKLAR	294-299
<i>Furkatova Maxliyo To'lqin qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI SHAXS-SON KATEGORIYASI	300-309
<i>Baxramov Xabibillo Sadikovich</i> INGLIZ TILIDA "POISON-ZAHAR" KONSEPTINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	310-315
<i>Тухтаев Сирожиддин Тошпўлатович</i> ПАРЕМИОЛОГИЯДА САХИЙЛИК КОНЦЕПТИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ	316-323
<i>Qiyomov Shohabbosxon Sharofiddin o'g'li</i> XATTOTLIK SAN'ATINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	324-327
<i>Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna</i> YOLG'IZLIK FENOMENINING PSIXOLOGIK, IJTIMOY VA EKZISTENSIAL ASPEKTLARI	328-331
<i>Qayumova Mohinur Murodullayevna</i> LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT «STEP» IN THE ENGLISH LANGUAGE	332-337
<i>Sayipova Dilafruz Rahimovna</i> O'ZBEK NASRI TARAQQIYOTIDA "BOBURNOMA"NING AHAMIYATI	338-342
<i>Diyarov Akmal To'lqin o'g'li</i> INGLIZ TILIDAGI BOG'DORCHILIK TERMINLARINING GENETIK-ETIMOLOGIK TAVSIFI	343-348
<i>Атаназарова Шохида Бахрамовна</i> РЕКЛАМАДА ИЛЛОКУЦИЯ ВА ПЕРЛОКУЦИЯНИНГ АМАЛГА ОШИШИДА БИЛБОРДЛАРНИ АҲАМИЯТИ (РЕКЛАМА БАННЕРЛАРИ МИСОЛИДА)	349-353
<i>Matadqulova Kamila Abduxoliqovna</i> ANCIENT EGYPTIAN LITERATURE: THE OLD, MIDDLE AND NEW KINGDOMS	354-364
<i>Alimova Dilrabo</i> SHARQ ADABIYOTIDA QASIDANING TARIXIY TAKOMILI	365-373
<i>Abduqaxxorova Nargiza Rustamovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI	374-379
<i>Курбонова Нодира Розиковна, Пулатова Сабина Шарифовна</i> ЛИТЕРАТУРНЫЙ АНАЛИЗ ТЕМЫ УТРАЧЕННОЙ РОДИНЫ В РОМАНЕ ВЛАДИМИРА НАБОКОВА «МАШЕНЬКА»	380-390
<i>Khamidov Tohirjon Olmos ogli</i> ANALYSIS OF TYPES OF ENGLISH PHRASAL VERBS ACCORDING TO THE STRUCTURE	391-396
<i>Umurzakova Kommuna Xursanovna</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY TARMOQLARIDA YOSHLAR NUTQIDAGI O'ZGARISHNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI	397-402
<i>Habibullayeva Shoira Shukurillayevna</i> ONA TILI DARSIDA GAP BO'LAKLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH METODIKASI	403-406

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Itomov Nurillo Fayzullayevich</i> ТА’МИНЛОВЧИ ТО’ЛОВ – МАЖБУРИЯТЛАРНИ ТА’МИНЛАШНИНГ ЯНГИ УСУЛИ СИФАТИДА	407-414
<i>Салаев Нодирбек Сапарбаевич</i> ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИЯ: МОҲИЯТИ, ТУРЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	415-431
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> МУЛК ҲУҚУҚИ БЕКОР БЎЛИШИНИНГ ШАХС ИХТИЁРИГА БОҒЛИҚ БЎЛМАГАН АСОСЛАРИНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	432-436
<i>Сайдивалиева Хуршида</i> БОЛАЛАРНИ ОИЛАГА ТАРБИЯГА БЕРИШ ЮЗАСИДАН ВУЖУДГА КЕЛУВЧИ МУНОСАБАТЛАРНИ КЕЛИШУВЛАР АСОСИДА ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	437-445
<i>Миқитов Вобур</i> THE LEGAL NATURE OF E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	446-451
<i>Raimova Nargiza Doroyevna, To‘uchiyeva Bahora Otabekovna</i> PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS	452-459
<i>Чориева Хуршидабону Хуррам қизи</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	460-468
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> UNDIRUVNI INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO‘LGAN HUQUQLARGA QARATISHNING AYRIM FUQAROLIK-HUQUQIY MASALALARI	469-478
<i>Kubaeva Ismigul Farhod qizi</i> CHALLENGES OF BLOCKCHAIN TO LAW AND STATE	479-484
<i>Юсупов Ўктамбой Абсаматович</i> ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДАГИ КОРРУПЦИЯВИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИККА ҚАРШИ КУРАШДА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ УСУЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	485-491
<i>Баходирова Сабина Улугбек кизи</i> РОЛЬ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ КВАЛИФИКАЦИИ УМЫШЛЕННОГО ТЯЖКОГО ТЕЛЕСНОГО ПОВРЕЖДЕНИЯ	492-503
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТИТУТА ХОДАТАЙСТВ КАК СПОСОБ ЗАЩИТЫ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НА ДОСУДЕБНОМ ЭТАПЕ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	504-508
<i>Ibrohimov Behzodbek Bahromjon o‘g‘li</i> O‘ZBEKISTONDA MOLIVAVIY HUQUQIY MUNOSABATLAR ASOSI VA AHAMIYATI	509-520
<i>To‘uchiyeva Bahora Otabekovna, Raimova Nargiza Doroyevna</i> PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS	521-528

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Ibraximov Sanjar Urunbayevich</i> SPORT MASHG'ULOT JARAYONINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI VA TAMOYILLARI	529-539
<i>Urazkulova Anna Vitalyevna</i> OLIY TA'LIMDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING TOPSHIRIQLARINI ILMIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI	540-545
<i>Қаршиева Дилбар Эшпулатовна</i> ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИДА МАЛАКАВИЙ АМАЛИЁТНИНГ ЎРНИ	546-550
<i>Ajjiyeva Muxabbat Baxtibayevna</i> KIMYO FANI BO'YICHA MASHG'ULOTLARNI FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA TASHKIL ETISH	551-555
<i>Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna</i> O'QITUVCHILARNI KASBIY RIVOJLANTIRISHDA QIYOSIY TAHLIL: JARAYON VA FAOLIYATLI YONDASHUV	556-564
<i>Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna</i> SHIFTING THE FOCUS OF CORPUS LINGUISTICS FROM RESEARCH TO CLASSROOM PRACTICE	565-570
<i>Акрамова Умеда Салиевна</i> ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОВЫМ ФОНОМ	571-582
<i>Abdusattarova Zaynab Abdujalil qizi</i> МАТЕМАТИКА FANINI LOYIHAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI O'QITISH ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFLARIDA XXI ASR KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	583-590
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> SHAHMAT O'YINI ORQALI BOSHLANG'ICH SINFLARIDA FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	591-595
<i>To'xtayev Hasan Toshpo'latovich</i> ZAMONAVIY MAKTAB O'QUVCHILARINI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA KOGNITIV- PSIXOLOGIK TO'SIQLARNING TA'SIRI	596-599
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	600-607
<i>Rahimova Dilshoda Baxriddinovna, Turatosheva Sadoqat Raxmatullayevna</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH (SOTSIOLOGIK TAHLIL)	608-615
<i>Мадаминова Наргизахон Жахонгир қизи</i> МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРГА МОСЛАШТИРИЛГАН ВИРТУАЛ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ	616-619
<i>Qodirov Xasanboy Oribjonovich</i> RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TEXNIKA OLIY TA'LIM SOHASI MUTAXASSISLARDA KASBIY-IJODIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	620-526

<i>Aliyeva Iroda Otabek qizi</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМГА ХОРИЙ ТАЖРИБАСИНИ ҚО'ЛЛАШ БО'ҲИЧА МАВЖУД ТА'ЛИМ ТАЛАБЛАРИНИНГ ТАСНИФИ YUZASIDAN ТАҲЛІЛЛАР	627-631
<i>Ro'zimurodov Ilyos Azamat o'g'li</i> O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARINING CHOLG'USHUNOSLIKKA OID NAZARIYALARI: ABU NASR FOROBIYNING MUSIQIY TADQIQOTLARI	632-636
<i>Yaxshiboyeva Shahnoza Bahodir qizi</i> JAHON AXBOROT RESURSLARI ORQALI TALABALARNING TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI	637-642
<i>Салиев Улугбек, Салиева Низора</i> ОБЩЕНИЕ МЕДИЦИНСКОГО РАБОТНИКА: РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ В ПРАКТИКЕ	643-648
<i>Маматкулова Угилжон Эшмирза кизи, Абдуллаева Дилбар Алимбаевна</i> МЕТОДИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ПЛАТФОРМА ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА, ИЗУЧАЮЩИХ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК, И ПУТИ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ	649-655
<i>Муминова Офтобхон Каримовна</i> ИСТОРИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНЕ: ОТ АНТИЧНОСТИ ДО СОВРЕМЕННЫХ ТЕРМИНОВ	656-661
<i>Ахмедова Уктамхон</i> РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАНЯТИЙ РУССКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ	662-667
<i>Sattarova Markhabo Raxmonkulovna</i> ТА'ЛИМДА RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH	668-672
<i>Nuriddinova Robiya Bekjonaliyevna</i> МАКТАБГАЧА VA BOSHLANG'ICH TA'ЛИМДА МАТЕМАТИКА MASHG'ULOTLARINING UZVIYLIGINI TA'MINLASH YO'NALISHLARI	673-678

Received: 30 November 2024

Accepted: 5 December 2024

Published: 15 December 2024

Article / Original Paper

HISTORICAL EVOLUTION OF ODE IN EASTERN LITERATURE

Alimova Dilrabo, teacher

Tashkent University of Westminster

E-mail: alimova.d@gmail.com

Abstract. Ode is considered a genre widely used in the literature of the peoples of the East. The emergence of this genre went through a long historical period. Like the Uzbek classical lyric genres, ode initially appeared in Arabic poetry. This article highlights the historical development of ode and its importance in Oriental literature.

Keywords: ode, literary genre, historiography, lyricism, Arabic poetry, artistic image, term and essence.

SHARQ ADABIYOTIDA QASIDANING TARIXIY TAKOMILI

Alimova Dilrabo,

Toshkent Vestminster Universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Qasida sharq xalqlari adabiyotida keng qo'llangan janr sanaladi. Mazkur janrning paydo bo'lishi uzoq tarixiy davrni bosib o'tdi. O'zbek mumtoz lirik janrlar kabi qasida ham dastlab arab she'riyatida paydo bo'ldi. Ushbu maqolada Sharq adabiyotida qasidaning tarixiy rivojlanishi va uning ahamiyati yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: qasida, adabiy janr, tarixiylik, lirika, arab she'riyati, badiiy tasvir, termin va mohiyat.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I12Y2024N57>

Kirish. "Qasida" termini arab tili qatlamiga taalluqli bo'lib, arabcha "qasd" (قصد) so'zidan olingan bo'lib, "maqsad, niyat qilish, intilish" ma'nolarini beradi.[1] Qasida o'ziga xos kompozitsion tuzilishiga ega. Mazkur janr quyidagi qismlardan iborat: nasib (yoki tashbib) deb ataluvchi lirik muqaddima, gurezgoh (qochish joyi; nasibdan asosiy qism – madhga o'tish vazifasini bajaruvchi bayt yoki baytlar), madh (maqto'v) va mamduh (maqalayotgan shaxs) haqidagi duo va matlabni o'z ichiga oluvchi xulosa qismlardan iborat. Ta'kidlash kerakki, qasidaning bu tarkibiy qismlari barcha qasidalarda birday qo'llanmagan.

Demak, kompozitsion tuzilishiga ko'ra ham qasidalar bir-biridan farq qilgan. Agar qasidaning yuqorida ta'kidlangan barcha tarkibiy qismlari mavjud bo'lsa, bunday qasidalar "qasidai tom" deb atalgan. Agar qasidaning "kirish" qismi bo'lmay, faqat "madh" qismdan iborat bo'lsa, qasidai mujarradada (to'liq bo'lmagan, "yalang'och"qasidada)[2] yoki mahdud qasida deb atalgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Qasidaning hajmi chegaralanmagan. "Unda baytlar soni 12 tadan kam bo'lmasligi kerak. Oxirgi chegarasi necha bayt bo'lishi qat'iy klassik adabiyotshunoslikda ham, hozirgi zamon adabiyotshunosligida ham barqaror fikr aytilgan emas. Har holda, kichik hajmli qasidalar bilan birga o'rta va nihoyat katta (bir necha yuz baytli) qasidalar ham yaratilgan".[3]

Qasidalar turli mavzularga bag'ishlangan. Shu bois qasidalarni mavzusiga ko'ra quyidagi turlarga ajratish mumkin. Ularni dastlab madh hamda vasf qasidalar ajratish mumkin.

1. Madh qasidalarga quyidagilar kiradi:

Hamd qasidalar. Bunday qasidalarda Allohning birligi, yakka-yu yagonaligi, butun olamning yaratuvchisi ekanligi badiiy talqin qilinadi.

Munojot qasidalar. Alloh taologa iltijo qilish, yalinish-yolvorish. Qilingan gunohlar uchun mag'firat so'raladigan qasidalar.

Na't qasidalar. Na't – "maqtoov, ta'rif" degan ma'nolarni anglatdi. Na'tlarda payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.)ning axloqlari, sifatlari badiiy talqin qilingani kabi, na't qasidalarda ham u kishiga bo'lgan muhabbat, hurmat va sog'inch izhor qilinadi.

Madhiya qasidalar. Bunday turdagi qasidalar biror shaxsga bag'ishlanganligi hamda madh etish motivi yaqqol aks etib turishi bilan qasidaning boshqa turidan farq qiladi.

Faxriya qasidalar. O'z faoliyatidan qonish hosil qilgan ijodkor qasidada o'zining ijtimoiy hayotda tutgan o'rnini faxr bilan maqtaydi.

Marsiya qasidalar. Bunday qasidada vafot etgan kishining faoliyatini ulug'lanadi, madh etiladi.

Orifona yoki tasavvufona qasidalar. Falsafiy fikr –mulohazalar, tasavvufiy qarashlar aks ettirilgan qasidalar.

Hajviy qasidalar. Bunday qasidalarda tanqid ustuvor bo'lib, jamiyatdagi biror muammo hajv ostiga olinadi.

Julusiya qasidalar. Bular sultonlarning taxtga o'tirganini nishonlash uchun yozilgan qasidalardir.

2. Vasf qasidalar:

Qasidai bahoriya. Nasib yoki tasbib qismida tabiatda bahor kelishi va bahor bilan kechgan hayajon ifodalangan.

Qasidai xazoniya. Bular nasib bobida kuz tasvirlari keng qo'llanilgan qasidalardir.

Qasidai holiya. Bunday qasidalarda muallif o'z ahvolini shikoyat motivlari orqali badiiy talqin qiladi.

Qasidai hamriya. May tasviri bilan bog'liq qasidalar.

Ramazoniya qasidalar. Bular "Ramazon" fayz-u barakotini kuylashga qaratilgan qasidalardir.

Bayram qasidalar. Bu bayramlar haqidagi qasidalardir.

Yuqoridagi tasniflardan ko'rinib turibdiki, qasida ma'lum bir maqsad va yo'nalish asoslangan janr sanaladi. XI-XII asrlarga kelib uning mavzu doirasi yanada kengaydi. Qasidalar falsafiy, axloqiy, ijtimoiy mavzularda ham yozila boshlangan. Dastlab arab adabiyotida paydo bo'lgan mazkur janr keyinchalik fors-tojik, keyin turkiy adabiyotga kirib kelgan.

Ta'kidlash kerakki, islomdan oldin ham arab adabiyotida ham qasidalar mavjud bo'lgan. Islomgacha bo'lgan arab qasidalarining ichki tuzilishi va mazmuni, shoirlarning hayoti va shaxsiy kechinmalari bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. Dastlabki qasidalar ishqiy mavzuda bo'lgan. Shoir o'zi kabi ko'chmanchi hayot kechiruvchi sevgilisini chodiriga kelib, dastlab, o'zining mahzun kunlarini eslaydi. Qasida dastlab ma'shuqasining yashash maskani ta'riflashdan boshlagan.

I.M.Filshtinskiyning ta'kidlashicha, islomgacha bo'lgan davr shoirlari orasida al-Asha (Abu al-Xasan al-Ash'ariy) (629 yilda vafot etgan) qasidalari mashhur bo'lgan. Uning qasidalari

oddiy elementlardan tortib dasturxon ustidagi ko'ngilxushliklar, mayni ulug'lash kabi elementlarga boy bo'lgan bo'lsa, al-Xutey'a qasidalarini shafqatsiz hajvdan iborat bo'lib, hattoki nasib qismida ham bu holat sezib turgan. Xususan, bir qasidasining nasib qismida u bolasidan ayrilgan ona tuya iztiroblari tasvirini beradi.[4]

Al-Xutey'a (Abu al-Xutay'a) arab adabiyotida mashhur shoirlardan biri bo'lib, u VII asrda yashagan. U, asosan, satirik mavzularda qasidalar bitgan. Al-Xutey'aning satirik qasidalarida jamiyatdagi ijtimoiy va siyosiy kamchiliklarga, odamlarning xulq-atvorlariga tanqidiy munosabat bildirgan.

Islom davrida bu janr, yangi diniy va madaniy muhitda o'zgartirishlarga uchragan. Qasida, ko'pincha, hayotning turli yo'nalishlarini, jumladan, ilohiy, ijtimoiy va siyosiy mavzularni qamrab ola boshlagan. Arab adabiyotida qasidalarining ilk namunalari V asr o'rtalarida Arabistonning sharqida Bakr va Tag'lib qabilalari orasida rivojlanganligi manbalarda ta'qidlanadi.[5]

Arabshunos olim I.M. Filshtinskiyning qayd etishicha, arab adabiyotida qasida janrining asoschisi Imruulqaysdir.[6] Imruulqaysning qasidalarini, u yozgan mavzular, obrazlar va uslubi bilan arab adabiyotida muhim o'rin tutgan. Imruulqaysning ijodi keyingi shoirlarga ta'sir ko'rsatgan va qasida janrining rivojlanishiga asos solgan.

Islom mintaqa adabiyotida qasida janrining rivojlanishi bilan ilohiy mavzularga keng o'rin berila boshlandi. Shoirlar Alloh va Payg'ambar haqidagi so'zlarni, ularning fazilatlarini, mo'minlarning vazifalari va axloqiy qadriyatlarini targ'ib qilish uchun qasidalar yozganlar va natijada qasidalarining mavzu doirasi kengaya boshlagan. Payg'ambar Muhammad (s.a.v.)ning ta'limotlari va Allohga bo'lgan muhabbat hamd qasidalarida alohida aks etgan. Hamd qasidalarida Allohning ne'matlari, ulug'ligi va insonlarga bo'lgan rahmati badiiy talqin qilingan. Bu janrdagi qasidalar, odatda ma'naviy, axloqiy va estetik mazmunga ega bo'lgan. Na't qasidalarida Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.)ning hayotlari, fazilatlarini, xulqi, axloqi, insonlarga bo'lgan munosabatlari, Alloh dargohida mavqelari xususidagi fikrlar badiiy talqin qilingan. Mana shunday na't qasidalar mualliflaridan biri Al-Busiriydir. Busiriyning deyarli barcha asarlari nazmda bo'lib, aksariyati Muhammad (s.a.v.) haqida yozilgan qasidalar iborat. Tuzilish va uslub jihatidan nihoyatda go'zal bo'lgan shoir asarlari o'z davridayoq zamondoshlari tomonidan tan olingan. Ayniqsa, uning "Qasidai burda" asari payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallamning samimiy oshig'i Al-Busiriyni shon-shuhrat cho'qqisiga olib chiqqan. U umrining oxirida shol bo'lib qolgan. Mazkur qasida ham shu davrda yaratilgan. Qasidaning umumiy hajmi 160 baytdan iborat bo'lgan[7]. Al-Busiriyning bu asari arab adabiyotida na't qasidalarining klassik namunasi hisoblanadi.

Tahlil va natijalar. Ta'kidlash kerakki, Rasuli Akramning "burda"lariga bag'ishlab turli ijodkorlar qasidalar yaratganlar. Mana shulardan yana biri Kaab ibn Zuhayrdir. U ham arab adabiyotidagi eng mashhur shoirlardan biri bo'lgan. Kaab ibn Zuhayrning ham "Qasidai Burda" nomli qasidasi mashhur bo'lgan. Qasida nomidagi "burda" so'zi "yo'l-yo'l matodan tikilgan ustki kiyim" ma'nosini anglatgan. Rivoyatlarda ta'kidlanishicha, payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.) shol bo'lgan bemorning ustiga o'z burdalarini tashlaganda, u darddan forig' bo'lgan ekan. Demak, shu nomdagi qasidalarining yaratilishiga bevosita mana shu rivoyat asos bo'lgan.

Arabshunos olim I.M. Filshtinskiyning Ta'kidlashicha, musulmonlar qasidaning ayrim parchalarini o'zlari bilan tumor qilib olib yurganlar. Manbalarda ta'kidlanishicha, Kaab ibn Zuhayr o'z qasidasida dastlab Muhammad (s.a.v.)ni e'tirof qilmagan, hatto u bilan urishib,

yarador bo'lib kasallangan. Kasallikdan forig' bo'lmagach, Kaab ibn Zuhayr akasining maslahati bilan "Suaod meni tashlab ketdi" deb boshlanuvchi qasidasini yozib, payg'ambarimizga taqdim qiladi. Mazkur qasida Rasuli Akramga ma'qul tushadi va shoirga o'z burdasi (to'ni)ni sovg'a qiladi.[8] Aytishlaricha, Kaab ibn Zuhayr shundan so'ng kasallikdan qutiladi. Shundan so'ng mazkur qasida islom dunyosida "Qasidai burda" nomi bilan shuhrat topadi. Ushbu qasida Islom madaniyatida muhim ahamiyatga ega bo'lib, ko'plab shoirlar va ijodkorlar mazkur asarga sharhlar yozganlar. "Suriyalik arab tadqiqotchisi Abdul Ol Hamomisiyning "Busiriy Payg'ambari madh etgan eng buyuk shoir" nomli risolasida bergan ta'rifiga ko'ra: "Agar Payg'ambarimiz madh etilgan yuzlab qasidalarini birma-bir ko'rib chiqsak, shak-shubhasiz, madh uslubida cheksiz mehr-muhabbat va komil imon bilan arab she'riyatiga xos iqtidor bilan san'at darajasiga yetkazib ijod etilgan quyidagi uch buyuk qasidani ko'rsatish mumkin:

Birinchisi – ilk Islom davrida (milodiy VII asr) Ka'b ibn Zuhayrning Rasululloh huzurida tarannum qilib aytgan – "Bonat Su'odu", ya'ni, "Suod uzoqlashdi" deb boshlanadigan qasidasi;

Ikkinchisi – Islomning o'rta asri (hijriy VII asr yoki milodiy VIII asr)da bitilgan Busiriyning – "Al-kavokibud-durriyya fiy madhi xoyril-bariyya" – ya'ni, "Yaralmish jonzotlarning eng yaxshisini madh etuvchi porloq yulduzlar" nomli qasidasi;

Uchinchisi – shoir Ahmad Shavqiyning (1868 – 1932) – "Nahjul burda" ya'ni, "Burda izidan" nomli qasidasi".[9]

Ilk musulmon qasidago'y shoirlardan yana biri Hasson ibn Sobitdir. U Madinada tug'ilgan. U Payg'ambar Muhammadning zamonida yashagan. Manbalarda ta'kidlanishicha, u Muhammad (s.a.v) bilan juda yaqin munosabatda bo'lgan. Shuning uchun uning ijodida payg'ambarimizga bo'lgan muhabbat va ehtirom yaqqol ko'rib turgan. Bundan tashqari, uning qasidalarida shaxsiy kechinmalar bilan birga jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy masalalar qamrab olingan. "Uning qasidalarini kompozitsiyasi badaviy shoirlarnikidan bir oz farq qiladi. Hasson qasidalarining o'ziga xos jihati shundaki, nasib qismini qisqartirib, «buni qo'ya turaylik» iborasi yordamida asosiy mavzuga o'tib qo'ya qolgan. Bu holat uning qasidalariga ulug'vorlik va mantiqiylik baxsh etgan. Shoir qasidalarining falsafiy va axloqiy g'oyalarida poklanish, gunohlari uchun javobgarlik, hayot mazmunini yangicha tushunish kabi islom dini ta'siri kuzatiladi.[10]

VIII asr o'rtasidan IX asr birinchi choragiga qadar bo'lgan davr arab tanqidchiligida "yangilanish" (ar.bade') davri bo'lgan. Mazkur davr shoirlari qadim arab she'riyatining eski an'analaridan voz kechib, arab adabiyotini zamonaviy mazmun bilan boyitdilar. Mamlakatning faol madaniy va siyosiy hayotiga xalifalikning barcha xalqlari (birinchi navbatda forslar) sho'ng'ib, arab madaniyati va kundalik turmushiga ta'sir o'tkaza boshlashdi. Oldingi davrda faqatgina tor doiradagi arab aristokratiyasiga xos bo'lgan adabiyot endi xalifalikning barcha aholisi uchun tegishli bo'ldi. Albatta, o'sib borayotgan Bag'dod va Basra kabi ulkan shaharlar aholisi uchun tor doirada rivojlangan qadim arab qasidalarini she'riy tuzilishlari obraz va mavzusi begona edi.[11]

VIII asr o'rtasidan IX asr boshlarigacha bo'lgan arab adabiyotining rivojlanishida Bashshar ibn Burd va Abu Nuvasning o'rni katta bo'lgan. Bashshar ibn Burd (umumiy 714-784 yillar) Eronning Kufasida tug'ilgan. Bashshar ibn Burd Kufa va Bag'dodda faoliyat yuritgan. U o'z ijodi bilan arab she'riyatiga yangi, xususan, muhabbat, tabiat va inson mavzularini olib kirgan.Uning ijodi islom davridagi ijodkorlar orasida alohida shuhrat topgan.

Abu Nuvas (756-814) ham Eronda tug'ilgan. U Bag'dodda yashagan va ijod qilgan. U o'z ijodi bilan arab adabiyotidagi yangi tendensiyalarni olib kirgan. Shoir qasidalarida shodlik va muhabbat mavzulari yetakchilik qilgan. Ayniqsa, uning "Qasidat al-sharob" qasidasida may va shodlik mavzusi kuylangan.

Bashshar ibn Burd va Abu Nuvasning ijodi keyingi asrlarda arab adabiyotidagi she'riyatni rivojlantirishda katta ta'sir ko'rsatdi. Ularning ijodi ko'plab shoirlarga maktab bo'lib xizmat qilib. Ularning ijodi arab adabiyotidagi ijodiy muhitni o'zgartirdi, an'anaviy mavzular bilan birga yangi mavzularga murojaat qilindi. "Bu davr shoirlari arab adabiyoti tarixida ilk bor mumtoz qasida qoidalaridan voz kechib, zamondoshlari hayoti va hissiyotini tasvirlashga kirishildi. Buning uchun yangi shakllar, yangi turlar va oddiy she'riy tuzilishlarni qo'llay boshlashdi. Ya'ni, qasidadan boshqa janrlar ham ajralib chiqqa boshladi".[12]

Ta'kidlash kerakki, barcha davrlarda adabiyot ijtimoiy-siyosiy hayotning in'ikosi sifatida jamiyat muammolarni badiiy talqin qilishda faol san'ati turi sifatida xizmat qilib kelgan. Buni arab adabiyoti misolida ham kuzatishimiz mumkin. Arab xalifaligining Ummaviylar va Abbosiylar sulolalari davridagi siyosat ko'pincha hokimiyatni saqlashga xizmat qilgan. Natijada jamiyatda ijtimoiy adolatsizlik hukm surgan. Adabiyotda vujudga kelgan sufiylik oqimi esa shubhasiz, ummaviylar va abbosiylar davridagi siyosiy muhitga nisbatan norozilikni ifodalagan va jamiyatda ma'naviy o'zgarishlarni targ'ib qilgan. So'fiy shoirlar o'z g'oyalarini tarqatish uchun she'riyatdan vosita sifatida foydalanganlar. Ular o'z asarlarida ilohiy muhabbat, ruhiy kamolot va adolatni targ'ib qilganlar. So'fiy shoirlar o'z she'rlarida ko'pincha ramzlar foydalandilar. Bu esa fikrni yashirish va ijtimoiy tanqidni ifodalash uchun qulay vosita edi.

So'fiy shayxlar majlislarda she'riy suhbatlarga ko'proq e'tibor berila boshlangan. Bunday suhbatlarda turli janrdagi adabiy asarlardan o'qilgan. "Ana shunday suhbatlar uchun mo'ljallangan adabiy asarlar orasida qasida ham o'z o'rnini topdi. Bu holat, ayniqsa, falsafiy qasidalarning shakllanishiga turtki bo'ldi. Keyinchalik u Eron, O'rta Osiyo, Afg'oniston va Hindistonga ham tarqala boshladi".[13]

Muhokama. Arab adabiyotida falsafiy-orifona qasidalarning paydo bo'lishi Abul Ataxiya (Abu at-Taxiyya) nomi bilan bog'liq. "U arab adabiyotining mashhur shoirlaridan biri bo'lib, u 747-825-yillarda yashagan. U Abbosiy xalifalar Al-Mahdiy va Xorun ar-Rashid saroyida hukm surayotgan adolatsizliklardan ozor chekib, uzlatga chekingan darvesh bo'lib, saroy an'alarini tanqid qilgan qasidalar yozgan. Uning qasidalari har qanday ko'rinishdagi ulug'vorlik, tantanavorlik, tilyog'lamalik va sun'iylikdan xolidir. Shoir boshqa shoirlarning g'azabini keltirishi mumkinligiga qaramay, an'anaviy she'riy tuzilishlarni buzib, o'zini barcha tuzilishlardan ustun hisoblagan".[14]

Abu Al-Ala Ahmad bin Abdulloh ibn Sulaymon bin Muhammad Al-Qudai Al-Tanuxi Al-Maarriy (Al-Maarriy) nomi bilan mashhur bo'lgan shoir, mutafakkir, tilshunos va faylasuf (973-1057) arab adabiyotining eng mashhur namoyandalardan biri hisoblanadi. Iroqning Kufa shahrida tug'ilgan. U o'z davridagi ilg'or bilimlarga ega bo'lgan, arab tili, adabiyot, falsafa va tarixni yaxshi o'zlashtirgan.[15]

Al-Maarriyning ko'zi tug'ma ojiz bo'lgan. Biroq uning aql-u idrok ko'zi — qalb qo'zi ochiq bo'lgan. Shuning uchun u jamiyatdagi adolatsizliklar, insonlar orasidagi tengsizlik, munofiqliklarni "qalb ko'zi" bilan ko'rib idrok qiladi. Shu bois, uning asarlarida davrning muhim muammolari ayovsiz tanqid qilingan.[16] "Beruniyning zamondoshi bo'lgan Abulalo, –deb yozgan edi akademik I.Yu.Krachkovskiy, –tafakkurining erkinligi, fikrining mustaqilligi, hayotda

ko'rsatgan jonbozligi jihatidan xivalik ulug' astranomdan qolishmasa kerak. Albatta, uning dunyoni ko'rish doirasi birmuncha torroq edi... U azob-uqubat bilan o'tgan uzun umrini inson hayotining oliy masalalari ustida jiddiy mulohaza va tafakkur bilan o'tkazdi".[17]

Al-Maarriyning qasidalarida falsafiy mavzular, jumladan, insonning ma'naviy kamoloti, hayotning ma'nosi, taqdir va iroda, va ilohiy haqiqatlar bilan bog'liq mavzular badiiy talqin qilingan. Jumladan, "Qasidat al-nafs" nomli qasidasida muallif insonning kamoloti, ruh va nafs o'rtasidagi kurash haqida fikr yuritadi.

"Asta-sekin shahar madaniyati rivojlanishi bilan jamiyatda adabiyotga nisbatan munosabat ham o'zgarib bordi. Ungacha arab hukmdorlari saroyida haqiqatni yashirib, faqatgina shohni madh etgan ijodkorlar shoir deb atalgan. Inson va atrof-muhitga nisbatan munosabat o'zgarishi bilan yangi adabiyot, tanqidiy adabiyot yuzaga keldi".[18]

Arab she'riyatida paydo bo'lgan qasida janri fors-tojik she'riyatida ham keng tarqalgan an'anaviy she'riy janr hisoblanadi. "Qasida arab adabiyotining qadimiy shakllaridan bo'lib, arab badaviy adabiyotining islomgacha bo'lgan johiliya davridayoq mustaqil she'riy janr sifatida shakllangan va keyinchalik islom madaniyatining bir qator mamlakatlarda tarqalgan, jumladan, u adabiyotining yetakchi janri sifatida forsiy tildagi adabiyotga ham katta ta'sir ko'rsatgan va o'zi rivojlanib sayqal topgan".[19]

Fors-tojik adabiyotida qasida janrining shakllanish davri xususida mulohaza yuritgan akademik A. Mirzoyev X-XI asrlarni fors-tojik adabiyotida "qasida davri" bo'lganligini ta'kidlaydi.[20] Ta'kidlash kerakki, bu janrning fors-tojik adabiyotida shakllanishiga sabab bo'lgan asosiy omillardan biri ijtimoiy-siyosiy hayot edi. Boisi, X asrlarda somoniylar sulolasiga asos solindi. Somoniylar davlatini tashkil etgan markazlashgan hokimiyat ijodkorlar va shoirlar uchun qulay muhit yaratdi. Somoniylar o'z hokimiyatini mustahkamlash uchun madh qasidalaridan foydalanishga harakat qilganlar. Bu janr, o'zining maqtov va ko'tarinki ruhdagi tabiati bilan hokimiyatni qo'llab-quvvatlashda muhim vosita bo'lib xizmat qilgan.

Somoniylar davrida ko'plab nomdor shoirlar madh qasidalarini yozib, o'z ijodlari orqali hokimiyatni maqtaganlar. Ularning asarlari siyosiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lib, davlatning obro'sini oshirishga xizmat qilgan. Fors-tojik adabiyotida madh janrining rivojlanishi, uning an'anaviy shakllari va tuzilishi, shunchaki estetik maqsadlarga emas, balki siyosiy maqsadlarga ham xizmat qildi. "X-XI asrlarda adabiyot, asosan, saroy atrofida rivojlanib, she'riyatda qasida yetakchi janr bo'lib keldi. Chunki dunyoviy adabiyot vakili o'z ijodida, birinchi navbatda, mamduhga, ya'ni jamiyatdagi hukmron guruhlar vakiliga (u podshohmi, vazirmi yoki yirik mulk egasimi, qati nazar) tayanadi, doston yozadimi, qasida yozadimi, muayyan shaxsga bag'ishlaydi, undan in'om yoki e'tirof kutadi. Mavjud materiallardan kelib chiqqanda XI asr qasidaları X asrga nisbatan ham mavzu doirasi kengayib, ham shaklan rang-baranglashib ham mazmunan boyib borganligini kuzatish mumkin".[21]

Madh qasidalaridagi oliy maqtovlar, xususan, hukmdorlarga nisbatan, ularning hokimiyatini mustahkamlash uchun muhim vosita bo'ldi. Natijada "X-XII asrga kelib qasida fors-tojik adabiyotida ham asosiy janrga aylana borib, qasidanavis shoirlarning safi ham kengaya bordi. Fors adabiyotida birinchi qasidaning muallifi sifatida Abbos Marvaziy qayd qilinadi".[22] Shu davrda yashab ijod qilgan shoirlar ijodiga e'tibor qilinsa, qasida eng faol janr ekanligi ko'zga tashlanadi. Sohibdevon bo'lgan shoirlar devonining katta qismini qasidalar tashkil qilgan. Jumladan, Unsuriy devonida 64 ta, Farruxiy devoni 213 ta, Manuchexriy devonidan 57 qasida o'rin olganligi fikrimizni tasdiqlaydi.[23]

Arab adabiyotida bo'lgani singari XII asr boshlab boshlab fors –tojik she'riyatida ham falsafiy-tasavvuf mavzudagi qasidalar yaratila boshlandi. Bunga misol qilib Sanoiyning falsafiy-irfoniy mavzulardagi qasidalarini sanash mumkin. Sanoiyning “Tasbih at-tuyur” nomli ramziy – irfoniy qasidasi ustida tadqiqot olib borgan olim M.L.Reysnerning ta'kidicha, qasida uchun Qur'oni karimning “Nur” surasidagi 41-oyatida asos bo'lgan: “(Ey, Muhammad!) Allohga osmonlar va yerdagi bor jonzot, saf tortgan qushlar ham tasbeh ayishlarini ko'rmadingizmi? Har biri o'z duo va tasbehini bilur. Alloh esa ularning qilayotgan (barcha) ishlarini biluvchidir” ilohi kalomga asoslangandir.[24] Qasidada ramziy – majoziy ma'no qushlar va ularning sayrashi orqali badiiy talqin qilingan.

Sanoiy boshlab bergan falsafiy-irfoniy mavzulardagi qasidalar XII asrda Anvari va Xoqoniylar tomonidan davom ettirildi va rivojlantirildi.

Somoniylar davri adabiyotining rivojida fors-tojik mumtoz adabiyoti asoschisi Abu Abdullo Ja'far ibn Muhammad Rudakiy alohida o'rni bor. Uning Sharq adabiyotida qasida janrining takomilida alohida xizmatlari bor. Uning “Shikoyat az piri” (“Qarilikdan shikoyat”), “Bo'yi jo'yi Mo'liyon” hamda “Modari may” qasida mashhur bo'lgan. “Shikoyat az piri” (“Keksalikdan shikoyat”) qasidasi holiya, “Modari may” (“May onasi”) qasidasi mavzuyiga ko'ra xamriya qasidalaridir.[25]

“Shikoyat az piri” qasidasi hasbi hol tarzida bitilgan bo'lib, muallif unda o'z ahvolini bayon qiladi. Qasidada shoirning tarjimai holiga doir fikrlar bilan birga, muallifning falsafiy qarashlari ham o'z ifodasini topgan. Rudakiy inson umrining o'tkinchiligi, hayotning g'animatligi, uning qadriga yetish va xayrli ishlarga sarf qilish lozimligi haqidagi pand-nasihatlarini ham qasidaga singdirib yuboradi.

Fors –tojik adabiyotida qasida janrining shakllanishi XIII asrga to'g'ri keladi. Mavlono Rumiyning 300ga yaqin qasidasi bo'lganligi manbalarda qayd qilinadi. Bular shoirning tavhid va munajat janrida yozilgan she'rlaridir.[26]

Fors – tojik adabiyotida qasida janrining takomili bevosita Nosir Xisrav nomi bilan bog'liq. Nosir Xisravdan juda katta ma'naviy meros qolgan bo'lib, ular fors va arab tillarida ikkita she'rlar devon, “Safarnoma”, “Saodatnoma”, “Ro'shnoinoma”, “Jome' al-hikmatayn”, “Kushoish va rahoish”, “Vajhi din”, “Zod ul-musofirin” singari badiiy asarlar hamda qasidalardan iborat.

Ta'kidlash kerakki, Nosir Xisravga qadar yaratilgan qasidalarda madh-maqtov ustun bo'lgan bo'lsa, shoir qasidalarida ta'limiy-ma'rifiy mavzular yetakchilik qilgan. U o'z qasidalarida bilim va ma'rifatga katta ahamiyat bergan. U bilimning inson hayotidagi ahamiyati, ma'rifatsizlikning salbiy oqibatlarini haqida yozgan. Bu, o'z navbatida, uning davridagi ijtimoiy va madaniy muammolarni tanqid qilishga yo'naltirilgan.

Nosir Xisrav qasidalarini mavzu jihatida quyidagicha tasnif qilish mumkin:

1. Hasbi hol, taqdirdan shikoyat va sarguzasht mavzusidagi qasidalar.
2. Ilm-ma'rifat, so'z, qalam ta'rifi hamda islomiy ahkomlar targ'ibiga doir qasidalar.
3. Zamon illatlari fosh qilingan, zulm-zo'rlik tanqid etilgan ijtimoiy-falsafiy ruhdagi qasidalar.[27]

Xulosa. Umuman olganda, Nosir Xisravning qasidalarini uning ijodining muhim qismi bo'lib, ularda diniy, ijtimoiy va falsafiy mavzular keng qamrab olingan.

XIII-XIV asrlarda forsiy she'riyatda qasidaning shakli va mazmunida sezilarli o'zgarishlar kuzatildi. Bu o'zgarishlar nafaqat qasidalar mavzusiga tegishli, balki, mazkur

janrning ritm va qofiyasini murakkablashtirishga intilishda ham kuzatildi. Buni Salmoni Sovajiy (1300-1368) qasidalarida ham ko'rishimiz mumkin. U "masnu' qasida"larni yaratdi. Bunday qasidalarda ijodkor butun mahoratini ishga solib, ko'p san'atlardan mohirona foydalanadi. Shu bilan birga "masnu' qasida"larda ko'p ma'nolilik, ya'ni bir necha ma'noda tushunish mumkin bo'lgan ifodalardan foydalanish ko'zga tashlanadi.

Umuman olganda, arab she'riyatida ilk lirik janr sifatida shakllangan qasida boshqa janrlar uchun asos bo'lib xizmat qildi. Mazkur janr fors-tojik adabiyotida o'ziga xos taraqqiyot yo'lini bosib o'tdi. Qasidalarning mavzu doirasi kengaydi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Баранов Х.К. Арабско-русский словарь. - М.: 1958, стр. 821-822.
2. Ўзбек классик шеърияти жанрлари. -Т.: Ўқитувчи, 1979. 129- б.
3. Ўзбек классик шеърияти жанрлари. -Т.: Ўқитувчи, 1979. 129-б.
4. Фильштинский М. Арабская классическая литература. -М.: Наука, 1965. С. 59-60.
5. Yaşar AYDEMİR. Türk Edebiyatında Kaside.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234687>
6. Фильштинский М. Арабская классическая литература. -М.: Наука, 1965. С30 -33.
7. <https://islamansiklopedisi.org.tr/busiri-muhammed-b-said>
8. Ханна ал Фахурий. История арабской литературы. Г.И., изд. иностр. лит. -М.: 1959. С. 176.
9. Омонulloҳ Тўхтаохунд ўғли. Бобур фаҳмидаги "Қасидаи бурда". <https://www.e-adabiyot.uz/maqola/1253>
10. Фильштинский М. Арабская классическая литература. -М.: Наука, 1965. С. 77-79].
11. Фильштинский М. Арабская классическая литература. -М.: Наука, 1965. С.115-130.
12. Hasanova M. XV asr turkiy she'riyatida qasida janri. Filol.fanlari buyicha fal. d-ri....diss. – Т.:2021. 17-б.
13. Abdullayev I. X asrda Buxoroda yozilgan qasidalar haqida // O'zbek tili va adabiyoti, 1962, №6, 16-23 betlar.
14. Фильштинский М. Арабская классическая литература. -М.: Наука, 1965. С. 30-33.
15. https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A3%D8%A8%D9%88_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D8%A7%D8%A1_%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%8A
16. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebul-ala-el-maarri>
17. <https://ziyouz.uz/jahon-sheriyati/arab-sheriyati/abul-alo-al-maarriy-973-1057/>
18. Hasanova M. XV asr turkiy she'riyatida qasida janri. Filol.fanlari bo'yicha fal. d....diss. – Т.:2021. 18-б.
19. Ш. Шомухамедов. Форсий шеъриятнинг асосий шакллари. -Т.: ТДШИ, 2004.-С. 8.
20. А.Мирзоев. Рудакий. Жизнь и творчество. -М.: "Наука", ГРВЛ, 1968. С.262
21. М.С. Имомназаров. Мумтоз форс шеърияти бадииятшунослиги ва жанрлар типологияси. -Т., 2015. 68-б.
22. Шомухамедов Ш. Форс-тожик адабиёти тарихидан қисқача курс. Ўқув қўлланма. -Т. 1987. 37-б.
23. М.С. Имомназаров. Мумтоз форс шеърияти бадииятшунослиги ва жанрлар типологияси. -Т., 2015.
24. Рейснер М.Л. Птицы в мистико-символических касыдах Санаи и Хакани (XII в.) (к проблеме становления символического языка в классической персидской касыде). // Исследования по иранской филологии. Выпуск первый. -М., 1997. -С. 121-123.
25. Айний К., Қасида дар осори Рўдаки, //Рўдаки ва замони ў//. – Д.: 1958. С.101-103.

26. Yaşar AYDEMİR. Türk Edebiyatında Kaside.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234687>
27. Ҳамиджон Ҳомидий. Маърифатни олқишлаб... «Жаҳон адабиёти» журнали, 2019 йил, 2-сон

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.
Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:
100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com
Bog‘lanish uchun telefonlar:
(99) 602-09-84 (telegram).